

Parenteze, apozice a přirovnání jako nezákladní vztahy vyjádřené spojovacími výrazy

Parenthesis, apposition and comparison
as non-basic relations expressed by connectives

JOSEF ŠTĚPÁN

Univerzita Karlova, Praha

ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-1038-418X>

E-mail: stepan.josef@centrum.cz

Abstract: In the initial part of the article, a formal-semantic level description of complex sentences is given as a theoretical framework for the interpretation of three non-elementary semantic-syntactic relations of clauses (of complex-sentence elements), which are formally syntactically expressed by subordinators and coordinators: (1) Parenthesis is a zero semantic-syntactic relation of clauses. A clause introduced by a subordinator is called a semi-subordinate clause; when parenthesis is expressed by coordinators, it is a semi-main clause. In both cases, a test of reversed relationship of clauses can be performed in the complex sentence. (2) Apposition is a relation of referential identity of clauses, which is formally expressed by coordinators, and both disincorporated and incorporated apposition is an appositional main clause. If apposition is expressed by subordinators, it is incorporated apposition, namely appositional subordinate clause. (3) Comparison as a non-elementary seman-

tic-syntactic relation is superimposed on the elementary semantic-syntactic relation of determination, but it also resembles the basic relation of coordination by putting two clauses on the same level. Formally, comparison is expressed by subordinators in a comparative subordinate clause, which is incorporated into another clause in the same way as determination.

Abstrakt: V úvodu článku je podán formálně-sémantický rovinný popis souvětí jako teoretický rámec výkladu tří nezákladních sémantickosyntaktických vztahů klauzí (souvětných členů), které se formálněsyntakticky vyjadřují podřadicími a souřadicími spojovacími výrazy: (1) Parenteze je nulový sémantickosyntaktický vztah klauzí. Klauzi uvozenou podřadicím spojovacím výrazem nazýváme polovedlejší větou; při vyjádření parenteze souřadicími spojkami jde o polohlavní větu. V obou případech lze v souvětí provést test obráceného poměru vět. (2) Apozice je vztah referenční totožnosti klauzí, který se formálně vyjadřuje souřadicími spojovacími výrazy a jako nezačleněná i začleněná apozice je apoziční hlavní větou. Jestliže se apozice vyjadřuje podřadicími spojovacími výrazy, jde o apozici začleněnou, a to o apoziční vedlejší větu. (3) Přirovnání jako nezákladní sémantickosyntaktický vztah se navrhuje na základní sémantickosyntaktický vztah determinace, ale blíží se i základnímu vztahu koordinace tím, že staví dvě klauze na stejné úrovni. Formálně se přirovnání vyjadřuje podřadicími spojovacími výrazy v přirovnávací vedlejší větě, která je začleněná do jiné věty stejně jako determinace.

Keywords: parenthesis, apposition, comparison, subordinator, coordinator, semi-subordinate clause

Klíčová slova: parenteze, apozice, přirovnání, podřadicí spojovací výraz, souřadicí spojovací výraz, polovedlejší věta

Věnováno stému výročí narození syntaktičky Blaženy Rulíkové (1925–2012)

0. Úvodem

Jak známo, v autoritativní větněčlenské syntaxi se tradičně pracuje se vztahy predikace (přisuzování: *pekař peče*), determinace (určování: *mladý pekař, peče housky*), apozice (přístavek: *pekař Marhoul*), koordinace (přřadování: *pekař a jeho tovaryš, housky a chléb*) a parenteze (vsouvání: *Půjdeš, tuším, do kvarty*) (Šmilauer, 1947, 1966). Kopečný (1958, s. 28) odlišuje nově od tří základních vztahů, jak je

nazývá, predikace, determinace a koordinace v reakci na Šmilauerovo pojetí vztahů jiné vztahy, které v tomto článku označujeme jako nezákladní vztahy, abychom je mohli samostatně popsat (o rozlišení základních a nezákladních vztahů zmínka Štěpán, 2013, s. 14), a to parentezi, apozici a přirovnání,¹ které se podle Kopečného vždy dají uvést na některý ze jmenovaných tří vztahů základních. Zatímco Kopečný se věnuje formálnímu (hypotaktickému a parataktickému) vyjádření základních vztahů determinace a koordinace na rovině věty jednoduché (Kopečný, s. 274n.), cílem tohoto článku je nově popsat, že na rovině souvětí se nezákladní vztahy parenteze, apozice a přirovnání formálně vyjadřují pomocí spojovacích výrazů.²

Dříve než budeme analyzovat nezákladní vztahy a jejich formální vyjádření podřadicími a souřadicími spojovacími výrazy, upozorníme na náš teoretický rámec popisu, jímž je nevalenční formálně-sémantický rovinný popis (dále jen FSRP) souvětí, v jehož rámci strukturně popisujeme souvětí (Štěpán, 2012; 2013) jako syntaktické spojení dvou nebo více vět (jednoduchých), kdy každá souvětná věta má tři vlastnosti, a to formálněsyntaktickou, sémantickosyntaktickou a pragmatickou. Vycházíme z tradičního popisu věty jednoduché, v níž komponenty jsou větné členy a podle termínu *větný člen* definujeme při popisu souvětí termín *souvětný člen* (klauze), jenž je komponentem souvětí a k němuž přistupujeme komplexně (trojrozměrně), takže souvětným členem nejsou jen věty hlavní a věty vedlejší, ale i další souvětné členy jako nepravé věty vedlejší, polovedlejší věty, vedlejší věty s oslabenou determinací atd.³

¹ Přirovnání jako zvláštní modifikaci vztahu uvádí poprvé mezi vztahy Kopečný (1958, s. 29).

² Nejnovější české syntaxe ve svých popisech postupují na rovině věty jednoduché opačně než my, a to od (formální) závislosti a souřadnosti ke vztahům predikace, determinace, koordinace, apozice a parenteze (Bílková, 2013, s. 543–550; Panevová, 2014, s. 18–23), přičemž Bílková nechává stranou parentezi.

³ Bývá uváděno deset druhů souvětných členů (Štěpán, 2013, s. 21), v tomto příspěvku uvádíme ještě jedenáctý druh, jímž jsou polohlavní věty (viz níže odd. 1 parenteze).

Nejdůležitější formálněsyntaktickou vlastností souvětného členu je privativní opozice⁴ podřadicí spojovací výrazy nepodřadicí spojovací výraz, není-li podřadicí, je souřadicí v širokém slova smyslu (asyndetická souvětí nejsou předmětem FSRP).⁵ Syntaktický pojem spojovací výraz podřadicí v sobě zahrnuje rozdílné slovní druhy, a to podřadicí spojky, vztažná zájmena a vztažná příslovce, stejně tak spojovacím výrazem souřadicím jsou souřadicí spojky, některá příslovce, výrazy původu větného a rektifikační obraty; existuje plynulý přechod mezi spojkami podřadicími a souřadicími, mezi hypotaxí a parataxí.

Méně závažnou sémantickosyntaktickou vlastností souvětného členu je privativní opozice začleněnost⁶ a nezačleněnost jednoho souvětného členu do jiného souvětného členu. Začleněností rozumíme především sémantickosyntaktické vztahy determinace, přirovnání a jeden typ apozice, nezačleněností sémantickosyntaktické vztahy koordinace, parenteze a druhý typ apozice.

Třetí pragmatickou vlastností souvětného členu, která je z hlediska celého souvětného systému nejméně důležitá, je opozice rysů komentování – nekomentování, přičemž komentováním se rozumí vyjadřování nejružnějších postojů a poznámek ke stylizaci.⁷

Výběrem rysů ze tří uvedených opozic a kombinacemi těchto rysů vznikají na rovině souvětí svazky tří rysů souvětných členů, které

⁴ Termín privativní opozice, v níž jde o opozici příznaků (distinktivních rysů), byl inspirován fonologií Pražského lingvistického kroužku.

⁵ Na relevantnost spojovacích výrazů při popisu souvětí poprvé v české lingvistice ukázal Svoboda, který napsal první knihu o současném českém souvětí (1972, s. 58).

⁶ Pojem začleněnost nově a inspirativně používá P. Karlík (1999) při vymezení vedlejší věty a pracuje s ním jako s formálněsyntaktickým vztahem. Karlíkovo pojetí modifikujeme tak, že začleněnost a nezačleněnost pojímáme jako sémantickosyntaktické vztahy, tzn. že hypotaxe vyjadřuje i koordinaci, a je tedy sémanticky nezačleněná.

⁷ Termínem komentování se popisoval postoj mluvčího k obsahu jednoduché věty už na česko-německém zasedání na téma větná sémantika Ústavu pro jazyk český ČSAV a Centrálního institutu pro jazykovědu AV NDR, srov. *Slovo a slovesnost*, 40(2–3).

uvádíme u souvětných členů v závorkách, např. u věty vedlejší (podřadicí výraz, začleněnost jako determinace, nekomentování). Pomocí svazku tří rysů označujeme v závorkách i další souvětné členy v následujících oddílech článku (1–3).

V dosavadních českých syntaktických popisech jsou především analyzovány základní sémantickosyntaktické vztahy predikace, determinace a koordinace, předmětem tohoto článku je naopak výklad nezákladních sémantickosyntaktických vztahů parenteze (oddíl 1), apozice (oddíl 2) a přirovnání (oddíl 3), ne však v jejich úplnosti, ale jen tehdy, jsou-li formálněsyntakticky vyjádřeny podřadicími a souřadicími spojovacími výrazy. Je výhodné doplnit FSRP souvětí (Štěpán 2013) a vyjít od méně závažné vlastnosti souvětného členu ve FSRP, již jsou sémantickosyntaktické vztahy mezi souvětnými členy, a ukázat, jak se tyto vztahy formálněsyntakticky vyjadřují spojovacími výrazy, aby se popsaly nezákladní vztahy v souvětí, kterým dosud v syntaktických popisech byla věnována okrajová pozornost.

1. Parenteze

Parentezi chápeme jako nulový sémantickosyntaktický vztah v souladu s pojetím Rulíkové (1973, s. 24n.), která jako jediná v Česku napsala knihu o parentezi a jež uvádí šest jejích znaků. Popíšeme takovou parentezi, která je uvozena podřadicími spojovacími výrazy a kterou odnedávna (Štěpán, 2008–2009) nazýváme polovedlejší větou jako souvětným členem (klauzí). Dále uvedeme parentezi uvozenou souřadicími spojkami, takové formální vyjádření parenteze nově označujeme polohlavní větou, která je také souvětným členem.

P o l o v e d l e j š í v ě t a⁸ (svazek rysů: podřadicí výraz, nezačleněnost jako parenteze, komentování), která je na přechodu mezi parentezi a vedlejší větou,⁹ má řadu znaků společných s parentezí. Na

⁸ Další české a cizí termíny pro pojem *polovedlejší věta* uvádí Štěpán (2011, s. 103–104).

⁹ Jde o analogii k pojmu-termínu polopredikativní konstrukce, která je na přechodu mezi větnečlenskou determinací a predikací.

rozdíl od ní je však uvozena podřadicími spojovacími výrazy (formálněsyntaktický rys polovedlejší věty), jež jsou pro jednotlivé polovedlejší věty specifické, nejčastější je vztažné zájmené příslovce *jak*, dále je to spojka *jestli* a její varianty, spojky *pokud* a *aby*, zájmena *co*, *což* atd., jak nejnověji ukázal Štěpán (2023, s. 280–286). Tyto podřadicí výrazy se liší od podřadicích výrazů ve větě vedlejší v tom, že zatímco ve větě vedlejší vyjadřují základní vztah determinace, větu polovedlejší uvozují jako nezačleněnou větu, jako nezákladní vztah parenteze (sémantickosyntaktický rys polovedlejší věty).

Polovedlejší věta je prostředkem reliéfizace textu (Grepl a Karlík, 1998, s. 358), při níž komentující přísudek jako komunikačně méně důležitý se odsouvá do polovedlejší věty (1). Sémantickosyntaktický vztah parenteze se projevuje v tom, že v polovedlejších větách lze užít test obráceného poměru vět tak, že polovedlejší větu je možno převést na větu hlavní a komentovanou větu hlavní na vedlejší větu předmětnou, resp. podmíněnou, a to jen díky tomu, jakého významu jsou v přísudku polovedlejších vět slovesa. V souvětí (1) se polovedlejší věta uvozená vztažným příslovcem *jak*, v níž mluvčí komentuje jinou větu z hlediska svého smyslového vnímání (sloveso *vidím*), při použití testu obráceného poměru změní v hlavní větu a věta hlavní ve vedlejší větu předmětnou se spojkou *že*, a to v souvětí (1a):

(1) **Jak** vidím, pořádně jste se vylekal.¹⁰

(1a) Vidím, **že** jste se pořádně vylekal.

Vedle uvedeného komentování polovedlejší věty z hlediska smyslového vnímání (1) v rámci třetího rysu polovedlejší věty jako souvětného členu, rysu, jímž je komentování, mluvčí určitými slovesy v polovedlejší větě komentuje obsah hlavní věty i z dalších svých postojů, vyjadřuje hlavně jistotní (epistémickou) modálnost, různou míru jistoty o platnosti sdělení. Odkazuje přitom k nejistotě (2), k rozumnému poznání (3), ke správnosti myšlení (4), k hodnocení ob-

¹⁰ Neuvedeme-li jinak, užíváme doklady z elektronického psaného korpusu SYN v12.

vyklosti (5) a vyjadřuje citové hodnocení (6). Jen u některých druhů polovedlejších vět mluvčí komentuje s různou mírou četnosti nejen obsah hlavní věty (její modální stránku), ale také její výraz z hlediska stylizování, reprodukování cizí nebo vlastní řeči (7), některé polovedlejší věty plní funkci textových orientátorů (8).

- (2) **Pokud** vím, hovoříte plyně jejich jazykem.
- (3) Nejčastěji chodili z Venezuely, **jak** si pamatuju.
- (4) Žádal mě, **jestli** se nemýlím, o spravení ohrádky.
- (5) A **jak** to bývá, právě u nich začne postupem času záležet nejvíc.
- (6) Všechny návrhy byly velmi kvalitní, **což** mě potěšilo.
- (7) **Jak** uvedl exsenátor Zdeněk Škromach, hlava státu na staré křivdy nezapomíná.
- (8) **Abych** to shrnul, jsou jako vždy dvě možnosti.

P o l o h l a v n í v ě t a (souřadící výraz, nezačleněnost parenteze, komentování) je na přechodu mezi parentezí a hlavní větou. Dříve než tento termín vymezíme, zastavíme se u tohoto nového termínu v polemice s M. Hirschovou.

Ta ho užila nedávno poprvé (Hirschová, 2022, s. 185), když se zamýšlela nad syntaktickým statusem a užitečností/funkčností *polo-*termínů v českém syntaktickém popisu v souvislosti s naším termínem polovedlejší věta, který začíná pronikat do české lingvistiky a který Hirschová označuje jako nadbytečný z hlediska svého pragmatického přístupu k souvětí, ale dodává:

Implementování pragmatických faktorů do syntaxe zjevně přináší problémy, jejichž řešení závisí na teoretickém ukotvení analýzy. Doveden do důsledků, podobný přístup by vyžadoval i to, abychom počítali i s „polohlavní větou“ (srov. výše 4.1, zejm. příklady z Čechové et al., 1996, s. 294–295).

Za polohlavní větu považuje autorka ve svém pragmalingvistickém pojetí souvětí asyndeticky spojené, popř. osamostatněné věty standardně vyjádřitelné hypotakticky, srov. *Já vám říkám, ta holka něco provede; Odešel domů, bolela ho hlava*. Naším teoretickým ukotvením je FSRP souvětí, v němž při vymezení pojmu souvětí je rozhodující formálněsyntaktický rys, to znamená přítomnost podřadicího nebo souřadícího spojovacího výrazu. Tyto spojovací výrazy

v uvedených dokladech nejsou přítomny, a proto druhá věta podle našeho názoru není souvětným členem, který by byl vymezen na základě svazku tří rysů; nejde o systémová souvětí, ale z hlediska FSRP o asyndetická souvětí textová, která už nepatří do souvětněčlenské roviny jazykového systému, nacházíme je především v mluveném jazyce, jenž je často předmětem popisu pragmalingvistiky. Druhá věta v těchto textových souvětích připomíná pouze podle formy hlavní větu (parataxi) systémového souvětí, nejde však o větu hlavní, protože z hlediska sémantickosyntaktického se jedná o začleněnost jako determinaci (lze totiž doplnit podřadící spojku *že* a *protože*, popřípadě souřadící *neboť*).

Pojem-termín *polohlavní věta*, který je teoreticky ukotven ve FSRP, je na přechodu mezi parentezí a hlavní větou, tato věta je ve vedlejší promluvové linii, vyjadřuje postoj mluvčího a podobně jako u polovedlejší věty je u ní možný test obráceného poměru vět (9a). Na rozdíl od polovedlejší věty je ovšem uvozena souřadícími spojkami (9, 10), které spolu se zájmenem *to* a s postojovým přísudkem polohlavní věty formálně vyjadřují sémantickosyntaktický vztah parenteze:

- (9) Často máme, **a** je to pochopitelné, tendenci dívat se na elektromobilitu dnešním pohledem [...] ¹¹
- (9a) Je to pochopitelné, že často máme tendenci dívat se na elektromobilitu dnešním pohledem.
- (10) O Vánocích, **ale** to vím je z doslechu a četby, tady přímo z té kašny prodávali kapry [...]

2. Apozice

Popis apozice (přístavku, adordinace) ve větě jednoduché je přítomen ve všech gramatikách, někdy se tam chápe jako větný člen, častěji se ovšem pojímá jako vztah, a to potenciální referenční totožnost členů apoziční skupiny (Hlavsa, 1986). Zřídka se apozice jako vztah

¹¹ Grepl a Karlík (1986, s. 225) uvádějí souvětí *Jejich převážnou část – a to je potěšitelné – tvořili mladí lidé* jako vsuvku s vyjádřením postoje mluvčího k obsahu.

popisuje v souvětí, kdy se uvažuje o tzv. apozici přívětné (Mathesius, 1947, s. 305; Šmilauer, 1966, s. 354); v teoretickém rámci FSRP souvětí je apozice pojata jako vztah referenční totožnosti souvětých členů (klauzí), to znamená, že týž fakt (děj, stav) je označen vícekrát. Souvětovou apozici jako jediný vztah ze sémantickosyntaktických vztahů nově chápeme jako nezačleněnou i začleněnou, formálně se vyjadřuje nejrozličnějšími spojovacími výrazy.

Nezačleněná apozice se formálně vyjadřuje souřadícími spojkami (11), rektifikačními obraty (12) nebo zvláštními souřadícími spojovacími výrazy původu větného (13), které uvozují apoziční hlavní větu (rysy: souřadící výraz, nezačleněnost jako apozice, nekommentování):

- (11) Tehdy se stal doktorem, **čili** obdržel vědecký titul [...]
- (12) Odpověděl, **přesněji řečeno** vynesl rozsudek.
- (13) Tvářil se stále stejně, **to jest**, vůbec se netvářil.

Začleněná apozice bývá vysvětlovací nebo důsledkovou determinací, která konkretizuje předcházející větu, v níž je druhá věta anticipována různými způsoby, formálně se vyjadřuje souřadícími spojovacími výrazy *totiž*, *tedy* (14, 15), které jsou obsaženy v apoziční hlavě věty (ta má pak tři rysy: souřadící výraz, začleněnost jako apozice, nekommentování):

- (14) Těžko můžeme čekat něco jiného, nešlo **totiž** o světlici, ale o jakýsi granát.
- (15) Učíte na gymnáziu, vedete **tedy** studenty k pochopení současného umění?

V jiném typu začleněné apozice, která se formálně vyjadřuje podřadícími spojovacími výrazy (16, 17),¹² apoziční vedlejší věta (podřadící výraz, začleněnost jako apozice, nekommentování) konkrétněji označuje to, co je ve větě řídící jen naznačeno anticipačně zájmenem *ten* nebo jiným vztahovým výrazem (*tam*):

- (16) Ten, **kdo** se bojí o sebe, má vždycky pravdu!

¹² O dalších podřadících výrazech píše Štěpán (2018).

- (17) Poklad najdete tam, **kde** leží klíč i malý Tonga.

Oba členy apozičního vztahu jsou na stejném stupni: apoziční vedlejší věta má stejnou syntaktickou platnost jako příslušný anticipační výraz věty řídící. Ten nemá jen formální funkci ukazovat na větně-členskou platnost věty vedlejší, ale je prvním článkem v procesu jazykového označování. Anticipační výraz tak je „nevyhraněným větným členem“, jenž je dán zvláštností pojmenovacího procesu, na kterém je apoziční vztah založen. V souvětí *Ten, kdo se bojí o sebe, má vždycky pravdu!* je větší míra analytičnosti než v souvětí *Kdo se bojí o sebe, má vždycky pravdu*. Zatímco v prvním souvětí, jde o apoziční vedlejší větu podmětovou, v druhém o determinaci vedlejší větu podmětovou. V obou souvětích je ovšem vždy vedlejší věta s *kdo* začleněna do řídící věty.

3. Přirovnání

Přirovnání jako nezákladní sémantickosyntaktický vztah má tu zvláštnost, že je druhem základního sémantickosyntaktického vztahu determinace, protože na vedlejší větu přirovnávací se ptáme větou řídící, přirovnání se totiž vrství na determinaci. Vztah přirovnání stejně jako vztah determinace jsou vztahy začleňovacími. Pro přirovnání je ovšem příznačné, a tím se liší od determinace, že se staví dva jevy v myšlenkovém procesu proti sobě jakoby na stejné úrovni, v tom se vztah přirovnání blíží základnímu sémantickosyntaktickému vztahu koordinace. Pro nezákladní sémantickosyntaktický vztah přirovnání je možno uvést svazek rysů (podřadící výraz, začleněnost jako přirovnání, nekommentování). Jde o vedlejší věty přirovnávací a ty se vyjadřují formálně nejrozličnějšími podřadícími spojovacími výrazy (podrobněji Štěpán, 2014).

Nejdůležitějšími přirovnávacími podřadícími spojkami jsou *jako* (18), *než* (19), pro které je charakteristické, že zatímco ostatní podřadící spojovací výrazy spojují především jen souvěté členy (klauze), přirovnávací podřadící spojky *jako*, *než* spojují nejen souvěté členy, ale také větné členy ve větě jednoduché (20), což se projevuje v inter-

punkci, protože čárka se před přirovnávací spojkou píše v souvětí, ne ve větě jednoduché. Obě uvedené podřadicí přirovnávací spojky mají dále tu specifickou vlastnost, že uvádějí také kontaktní dvojice stejnovětných podřadicích spojovacích výrazů, např. *jako když* (21) a *než aby* (22). Abstrahujeme zde od toho, že přirovnávací vedlejší věty mohou být nejen příslovečné, ale i nepříslovečné:

- (18) Ostatně umřu v nemocnici, **jako** jsem se v nemocnici narodil.
(S. Fischerová: *Zázrak*, Praha: Torst 2005, s. 194)
- (19) Jenže já tě mám mnohem raději, **než** jsem kdy měla ráda Brenta.
- (20) Ti dva se k sobě hodí **jako** kašmírový vzor a kostka.
- (21) Pohladila mě, **jako když** matka hladí štěně [...]
- (22) [...] dům se spíše vyprazdňoval, **než aby** se zaplňoval [...]

4. Závěr

V článku je v teoretickém rámci formálně-sémantického rovinného popisu souvětí podána na základě sémantickosyntaktické vlastnosti souvětného členu (klauze), kterou je privativní opozice začleněnosti – nezačleněnosti souvětného členu do jiného souvětného členu, klasifikace tří nezákladních sémantickosyntaktických vztahů parenteze, apozice a přirovnání, a to pouze takových vztahů, jež se formálněsyntakticky vyjadřují podřadicími a souřadicími spojovacími výrazy.

Parenteze je nulový sémantickosyntaktický vztah (nezačleněnost), který se formálně vyjadřuje podřadicími spojovacími výrazy a takový souvětý člen (klauzi) nazýváme polovedlejší větou, jež podle svého určitého slovesa obsahuje především řadu postojů mluvčího k obsahu hlavní věty a dále vedle toho také poznámky k jejímu výrazu z hlediska stylizování, reprodukování cizí nebo vlastní řeči. Vyjadřuje-li se parenteze souřadicími spojovacími výrazy, jde o polohlavní větu. Ve větě polovedlejší i polohlavní lze provést test obráceného poměru vět.

Apozice je sémantickosyntaktický vztah referenční totožnosti souvětých členů, který se formálně vyjadřuje souřadicími spojovacími výrazy (spojkami, výrazy větného původu, rektifikačními obraty) a jako apozice nezačleněná i začleněná je apoziční hlavní větou.

Jestliže se apozice vyjadřuje podřadicími spojovacími výrazy, jde o apozici začleněnou, a to o apoziční vedlejší větu.

Přirovnání jako nezákladní sémantickosyntaktický vztah se navrhuje na základní sémantickosyntaktický vztah determinace jako začlenění, ale blíží se i základnímu sémantickosyntaktickému vztahu koordinace tím, že staví dva souvěté členy (klauze) na stejné úrovni. Formálně se přirovnání vyjadřuje podřadicími spojovacími výrazy uvozujícími přirovnávací vedlejší větu, která je začleněná do jiné věty.

Literatura

- BÍLKOVÁ, J. (2013). Větné vztahy. In F. Štícha a kol., *Akademická gramatika spisovné češtiny* (s. 542–550). Praha: Academia.
- ČECHOVÁ, M. a kol. (1996). *Čeština – řeč a jazyk*. Praha: Institut sociálních vztahů nakladatelství.
- GREPL, M. a KARLÍK, P. (1986). *Skladba spisovné češtiny*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- GREPL, M. a KARLÍK, P. (1998). *Skladba češtiny*. Olomouc: Votobia.
- HIRSCHOVÁ, M. (2022). Užitečnost **polo-** termínů v českém syntaktickém popisu. *Naše řeč*, 105, 175–188.
- HLAVSA, Z. (1986). Přístavkový vztah a popis české skladby. *Slovo a slovesnost*, 47, 186–192.
- KARLÍK, P. (1999). Co je to věta vedlejší? In Z. Hladká a P. Karlík (eds.), *Čeština – univerzálie a specifika* (s. 13–27). Brno: Masarykova univerzita.
- KOPEČNÝ, F. (1958). *Základy české skladby*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- MATHESIUŠ, V. (1947). *Čeština a obecný jazykozpyt*. Praha: Melantrich.
- PANEVOVÁ, J. a kol. (2014). *Mluvnice současné češtiny 2. Syntax češtiny na základě anotovaného korpusu*. Praha: Karolinum.
- RULÍKOVÁ, B. (1973). *Parenteze v současné češtině*. Praha: Academia.
- SVOBODA, K. (1972). *Souvětí spisovné češtiny*. Praha: Universita Karlova.
- ŠMILAUER, V. (1947). *Novočeská skladba*. Praha: Ing Mikuta.
- ŠMILAUER, V. (1966). *Novočeská skladba* (2. vyd.). Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- ŠTĚPÁN, J. (2008–2009). Vedlejší věty komentující a větný rozbor. *Český jazyk a literatura*, 59, 229–232.
- ŠTĚPÁN, J. (2011). Polovedlejší věty se spojkami „jestli“, „pokud“, „aby“ v současné češtině. *Slovo a slovesnost*, 72, 102–117.

- ŠTĚPÁN, J. (2012). K otázce souvětných členů (klauzí). *Slovo a slovesnost*, 73, 83–102.
- ŠTĚPÁN, J. (2013). *Souvětí současné češtiny*. Liberec: Technická univerzita v Liberci.
- ŠTĚPÁN, J. (2014). Přirovnávací vedlejší věty se spojkami »jako« a „než“. *Naše řeč*, 97, 13–25.
- ŠTĚPÁN, J. (2018). Apoziční vedlejší věty. *Naše řeč*, 101, 81–93.
- ŠTĚPÁN, J. (2023). K problematice polovedlejších vět. *Naše řeč*, 106, 275–290.